

l'han comprat. Compren a proporció molt més les persones alienes al gremi i els surers estrangers», (desembre de 1953, pàg. 84).

L'autor, ja sigui per l'època o per la posició que ocupava, no fa referències explícites sobre la situació de la indústria després de la guerra o la recuperació dels béns després de desmuntar les col·lectivitacions. Tampoc de la reducció de la mà d'obra ni de jornada que hi havia cap al 1939-1940. Sabem pels *Manuale d'Acords* d'alguna població surera l'existència d'una profunda crisi entre 1944-1945 que Medir esmenta de passada. Els comentaris sobre la II Guerra Mundial no sovintegen, només algunes conseqüències que s'han de llegir entre línies sobre la repercussió en la indústria. Sembla que alguns capítols on es reflectien les intrigues entre diversos personatges, a causa de diferències personals i d'opinió respecte com s'havia de regir el destí de la indústria, van ser suprimits pel propi Medir (nota núm. 51, pàg. 84).

Aquest és un breu comentari després d'una primera lectura de les *Memòries*. En una obra d'aquestes característiques, on l'element documental és protagonista, cal una lectura detallada i atenta per aprofitar al màxim les dades que s'hi ofereixen i interpretar-les adequadament.

En general, l'obra de Medir continua essent vàlida, passats els anys, especialment com a documentació o com a interpretació dels fets viscuts per un protagonista de primera fila com ell. Crec que amb la publicació del present treball, els estudiosos d'aquest període de la nostra història disposaran d'un material de primera mà. Les *Memòries*... seran referència obligada i segurament el punt de sortida d'altres articles que completaran, actualitzaran o valoraran el seu contingut. Amb en Ramir Medir, estudiós del suro, a partir d'avui encara més, tenim un deute.

Tot i que ja hi estem acostumats dels anteriors números de *L'Estoig*, cal remarcar que el material gràfic destaca per la seva riquesa i oportuna col·locació en relació amb el text. Modestament vull animar els responsables de la publicació de *L'Estoig* i les institucions que amb el seu ajut econòmic hi contribueixen, perquè continuïn en aquesta línia de qualitat de la revista, tant pel que fa als aspectes formals com al seu contingut.

Santi Hernández i Bagué

Ensenyament i canvis socials

BUSQUETS, Joan; MOLERO, Josep.

L'ensenyament a Palafrugell,

Col. 1 *Quaderns de Palafrugell*, 1,

Ed. Ajuntament de Palafrugell - Diputació de Girona,

Girona 1993, 151 pàgines

L'Ajuntament de Palafrugell enceta amb aquest llibre una nova col·lecció de quaderns d'història local, en conveni amb la Diputació de Girona, tal com vénen fent altres municipis. Aquest tipus d'iniciatives denoten l'evident creixement de la història local i la seva renovació. Aquest fenomen es produeix, en bona part, a redós de l'increment de professionals amb formació universitària, i també, és clar, d'una millor infraestructura per a la investigació (arxius municipals accessibles i ben atesos, per exemple). La creació de la Universitat de Girona, previsiblement, pot encara acreixar aquest important volum de recerques d'àmbit local. Aquesta modernització de la historiografia local té la seva importància, tot i que cal estar atents a no ser arrossegats pel pendent de la manca de rigor o de la trivialització. Seria un mal servei als ciutadans i una despesa sumptuària injustificada el que les institucions publiquessin sense criteri.

Val a dir, ja d'entrada, que els *Quaderns de Palafrugell* s'entenen amb una obra interessant. La monografia de Joan Busquets i Josep Molero sobre l'ensenyament a Palafrugell és el resultat de moltes hores, durant força anys, de recerca. L'obra està escrita amb un estil amè i planer. El text està ben ordenat, sistematitzat, amb un breu resum a l'encapçalament de cada capítol i amb quadres estadístics i testimonis documentals contemporanis als marges o al final del capítol. La presentació és acurada, i hi abunden les il·lustracions i fotografies, que de segur seran un bon al·licient per incitar a la lectura de l'obra, i són en tot cas un magnífic complement al text.

L'obra s'enceta amb algunes notícies sobre els «mestres de minyons» i els «mes-

tres de gramàtica» de l'Antic Règim, des de començament del s. XVII fins a l'inici del XIX. Tot seguit els autors enfoquen l'anàlisi del peculiar procés d'implantació del liberalisme al nostre país. Aquestes planes són especialment interessants perquè posen de relleu, a partir de la realitat concreta de Palafrugell, la debilitat de la instauració de l'estat liberal a Catalunya, i el desequilibri existent entre unes propostes moderament modernitzadores i la seva plasmació pràctica. La mediocritat de la implantació del model d'estat liberal, en bona part a causa de la insuficiència presupostària i la mediatització dels poders municipals, és patosa en l'àmbit escolar. Les limitacions de tota mena no permeten garantir la difusió generalitzada d'un projecte d'estat-nació que propiciés la cohesió social. D'aquí, també, la primacia de les iniciatives escolars particulars, i la situació gairebé sempre a contrapeu de l'escola pública (edificis insuficients, sous dels mestres a la baixa, aules excessivament massificades...). Tanmateix, per saber l'abast real de l'escolarització trobem a faltar algunes dades més precises respecte a l'analfabetisme, que de ben segur era molt alt; les úniques anotacions en aquest aspecte són les sovintejadades referències a l'absentisme escolar.

Sobresurt, també, a l'obra la recomposició de la presència i influència de l'Església al si de la nova societat, com a instància educativa de les classes dirigents, sobretot a partir de la Restauració. En seran testimonis el nou col·legi de les Carmelites i el col·legi dels Maristes. D'altra banda, en el cas de Palafrugell, també apareixen alternatives més genuïnament liberals, burgeses, i també d'altres de caire radical. En efecte, el llibre destaca la relació entre el progressisme i la difusió de l'educació, més enllà sovint de l'ensenyament reglat. Els republicans, fugaçment

hegemònics en el període del Sexenni, podran plasmar en part el seu programa amb l'establiment de la gratuïtat de l'ensenyament primari, i l'abolició de qualsevol discriminació per raó de sexe.

Ja entrats al segle XX, a redós del regeneracionisme, la qüestió escolar assolí avenços notables. El magisteri públic havia aconseguit articular-se i endegar un programa ambiciós de dignificació de l'escola primària. A Palafrugell aquestes orientacions vénen recollides per Vicenç Roure, principalment, i per Maria Albertí. Caldrà afegir-hi la tasca extraordinària de Josep Barceló i Matas, des del 1907, que els autors ben justament subratllen. Amb tot, l'administració pública continuà sense resoldre amb prou contundència els greus dèficits acumulats. No deixa de ser simptomàtic que l'endèmic problema de locals escolars es resolgués l'any 1925 amb la nova escola, edificada gràcies a la donació de Josep Torres i Jonama.

En el camp de l'ensenyament primari l'actuació de la Mancomunitat tingué una influència molt migrada i en tot cas indirecta, en contra del que sol dir-se d'esma. Els autors, en aquest punt, fan una afirmació genèrica no gens confirmada per la seva mateixa investigació. En tot cas, una de les influències indirectes de la política educativa de la Mancomunitat, concretament en l'àmbit de l'educació infantil, va ser la implantació i difusió del mètode de Maria Montessori. A Palafrugell va tenir un reflex esplèndid i modèlic en la Casa Bressol, iniciativa privada endegada pel metge Joan Mas i Casamada. Els autors fan una magnífica ressenya d'aquesta experiència tan exemplar, i clarifiquen els aspectes innovadors del projecte. Dissortadament, però, va ser una obra educativa massa breu, de poc menys de dos anys. En canvi, sí que les institucions governades pel catalanisme conservador van tenir un interès real en l'ensenyament professional, i n'és un bon exponent, a Palafrugell, l'Escola d'Arts i Indústries. L'escola va ser dirigida inicialment per Joan B. Coromina, i posteriorment per Lluís Medir Jofra, ambdós de reconegut prestigi i incidència en la vida cultural de la població.

L'esclat pedagògic de la Segona República té la seva

versió a la vila empordanesa, tant en l'aspecte de millors materials com de renovació dels enfocaments pedagògics i didàctics. Significativament, el primer alcalde de la nova etapa va ser Josep Sagrera, professor de l'Acadèmia Palafrugellense. Dissortadament, la Guerra Civil va estroncar l'impuls extraordinari d'aquells anys. A desgrat del projecte de l'Escola Unificada, certament ambiciós i, en alguns aspectes, molt innovador, la realitat de cada dia, amb la inestabilitat provocada per la guerra, es va imposar. Els establiments religiosos van ser expropiats, i va caldre habilitar nous locals com a escoles. En aquest aspecte, i en de la introducció de l'Escola Activa, la tasca del CENU va ser molt positiva, i sobresurt a Palafrugell el paper d'August Vergel. També va ser important l'experiència de l'Escola d'Estiu de l'any 1936. Molts esforços van encarrilar-se, a Palafrugell com a d'altres poblacions, a atendre els nens refugiats.

La Dictadura franquista va significar el retorn a un marc autoritari, crispat, pregonament regressiu. L'ensenyament s'exercirà sempre dins els paràmetres d'una presència pesant del catolicisme més reduccionista i integrista, i d'un adoctrinament polític sense fisures. Es constata, també, un creixement de l'escola religiosa i privada en detriment de la pública. L'obsessió per evitar la coeducació, en un context de puritanisme febrós, es manifesta a Palafrugell amb incidències ben precises, grotesques fins i tot. S'imposa el més

absolut bandejament del català, és clar. Sense variacions en les línies de fons de la Dictadura, hi ha, tanmateix, un canvi notable del context social a partir de finals dels cinquanta. I molt més encara en una vila com Palafrugell que va viure de ple el fenomen turístic i una forta immigració. L'escola primària i l'ensenyament secundari no en podien ser aliens. Per adaptar-se a la nova situació econòmica s'elaborà la Llei d'educació del 1970, la Llei Vilar Palasí. A desgrat de les limitacions imposades per l'orientació tecnòcrata i per la manca d'una llei de finançament, seria absurd negar l'evident transformació que la llei va comportar en tot el sistema educatiu. A Palafrugell l'obra que comentem ho constata fidelment. Fins a un cert punt, la creació de l'Institut de batxillerat en seria la institució emblemàtica. És durant aquests anys finals del franquisme, en tot cas, que s'estableixen les bases de la realitat escolar actual.

El que potser sobta més de la història de l'ensenyament a Palafrugell és la riquesa d'iniciatives que ha suscitat al llarg dels darrers dos-cents anys. Aquest floriment de centres docents privats és la resposta, d'una banda, als dèficits crònics de l'ensenyament públic. Però, d'altra banda, és també un exponent de la vitalitat de la vila. En efecte, el sorgiment i expansió de la indústria suro-tapera, molt orientada vers l'exportació, reclamava quadres competents i ben formats. D'aquí la creació d'escoles amb una precisa orientació a cobrir les necessitats empresarials locals.

En definitiva, doncs, el llibre de Joan Busquets i Josep Molero és una anàlisi de la vida de Palafrugell dels darrers dos-cents anys a partir de l'estudi de l'ensenyament a la vila. L'ensenyament demostra ser un sensor força precís dels canvis socials generals. Aquest és, em sembla, el millor elogi que podem fer a l'obra. Els autors, efectivament, han sabut situar sempre l'evolució de l'ensenyament en el context més ampli de la vida de Palafrugell, de manera que a partir de l'ensenyament descobrim també la història general de la vila en els seus trets més remarcables.

Joan Puigbert

